

Posudek na diplomovou práci

Překládání Julia Cortáзара do češtiny. Průkopníci, zamlčování a současní překladatelé: Cortázarův odkaz stále živý

Autorka diplomové práce: **Mgr. Marta Nejedlá**

Vedoucí práce: PhDr. Anežka Charvátová

Marta Nejedlá se ve své diplomové práci o vývoji a kvalitě překládání argentinského autora Julia Cortáзара (1914–1984) do češtiny zaměřila především na dvě díla: rozsáhlou povídku „Pronásledovatel“ (El Perseguidor, šp. 1959, čes. 1966 K. Uhlíř, 2013 J. Machej) a Cortázarův nejslavnější román *Nebe, peklo, ráj* (*Rayuela*, šp. 1963, čes. 1972 a 2001 V. Medek). Před analýzou vybraných překladů se Nejedlá ještě pokusila stručně charakterizovat Cortázarovo dílo, zejména z hlediska stylu a jazyka (kapitola 2), sestavila přehled všech překladů J. Cortáзара do češtiny včetně medailonků překladatelů a zamyšlení nad úskalími převodu konkrétních děl (kapitola 3) a čtvrtou kapitolu věnovala recepci autora v česky hovořícím prostředí (prostřednictvím analýzy předmluv a vybraných dobových recenzí). Těžiště práce pak spočívá ve velmi přínosné páté kapitole, zahrnující 40 stran, kde Nejedlá porovnává dva různé převody téže povídky (s téměř padesátiletým odstupem) a dvě vydání stejného překladu jednoho románu (s třicetiletým odstupem), což jí umožňuje analyzovat překlad nejen vzhledem k originalitě překladatelských osobností, ale též vzhledem k dobovému překladatelskému úzu i k historickému a politickému kontextu.

V úvodu práce nacházíme některé zastaralé údaje nebo nepřesné, příliš zkratkovité či zavádějící formulace. U zmínky o Cortázarově levicovém smýšlení (str. 8, bude se opakovat ještě několikrát) se uvádí, že díky tomu mohl od 60. let v Československu vycházet; jak však vyplývá i z dále citovaných bibliografických údajů, po roce 1968 naopak vycházet přestal – vyšla pouze první sbírka *Pronásledovatel* (1966) a r. 1972 pak přelomový román *Nebe, peklo, ráj*, který se připravoval ještě před r. 1968 a vyšel už jen jako dozvuk svobodnějších 60. let, v nízkém nákladu a beze jména překladatele; až do r. 1990 žádné další Cortázarovo dílo česky nevyšlo, tudíž je velmi ošidné tvrdit, že u nás mohl díky svému levicovému smýšlení vycházet. Biografická část končí údajem, že zemřel na leukémii, avšak podle nejnovějších studií je pravděpodobné, že zemřel na AIDS (což je samozřejmě nevýznamná drobnost – asi by bylo lepší v biografii údaj, nač zemřel, ani neuvádět, neboť je pro kontext díla stejně zbytečný). V charakteristice Cortázarova díla bych se raději vyhýbala příliš jednoznačným výrokům typu „od Borgese se liší sociální tematikou svých děl, kde se projevuje jeho levicová politická orientace a v nichž se ztotožňuje s marginalizovanými sociálními skupinami“ (str. 8). Takové charakteristice odpovídá pouze malá část Cortázarova díla, většina je apolitická – v nejslavnějších fantastických povídkách není o politice ani marginalizovaných skupinách ani stopy. Přes tyto drobné nepřesnosti se však Nejedlé podařilo v této kapitole podat celkem výstižnou zkratku Cortázarova stylu, k účelu translatologické práce postačující.

V kapitole o překladatelích se bohužel vyskytuje několik menších věcných nepřesností. K. Uhlíř je tu veden jako překladatel Machadových *Kastilských plání*, které ve skutečnosti přeložil Jan Vladislav, Uhlíř jen básně vybral a opatřil předmluvou. Podobně V. Medek má v bibliografii Lezamu Limu (poezii *Noc na ostrově*), kterého však přeložil J. Forbelský – a v tiráži je sice uvedený Medek, ale P. Medek, nikoli Vladimír. V medailonku M. Uličného se uvádí, že přeložil M. Vargase Llosu – o žádném takovém překladu nevím (ani žádný takový neexistuje v databázi Národní knihovny). Místy jsou tu opět zavádějící, nepřesné formulace – např. zmatek mezi prvními a dalšími vydáními téhož překladu, jen v jiném souboru a pod jiným názvem: Uhlířovy překlady Borgese nejsou dva různé, nejdříve ve sbírce *Artefakty* (1969), pak *Zrcadlo a maska* (1989), ale je to jeden překlad, přejatý z původně vydané sbírky *Artefakty* do rozsáhlejší antologie *Zrcadlo a maska*. (Ostatně tytéž překlady byly ještě jednou přejaty v souborném vydání Borgesova díla, jež vychází od r. 2009 v nakladatelství Argo.) Stejně je tomu s Uhlířovými překlady Cortázara – nelze říci „kromě sbírky *Pronásledovatel* se ještě podílel na překladu povídek ze souboru *Změna osvětlení* (konkrétně...)“ – právě vyjmenované povídky už vyšly v *Pronásledovateli* a do nové antologie byly převzaty; Uhlíř se už na ničem podílet nemohl, neboť už byl po smrti (zemřel 1983, jak Nejedlá správně uvádí, *Změna osvětlení* vyšla 1990, jak též správně uvádí). A překlady H. Vydrové z antologie *Změna osvětlení* jsou stejné jako v pozdějším bilingvním vydání sbírky *Queremos tanto a Glenda / Tolik milujeme Glendu*, nelze je uvádět jako samostatnou bibliografickou položku. Zavádějící je mluvit v medailonku o Medkovi o autorovi jménem D. Bustos – ve skutečnosti se jedná o pseudonym H. Bustos Domecq, za nímž se skrývali dva autoři, J. L. Borges a A. Bioy Casares. Těžko lze říci, že M. Housková přeložila „největší část Cortázarova díla“ (str. 25), když sice přeložila řadu povídek, ale pokud jde o rozsah přeloženého materiálu, rozhodně největším počinem jsou romány – *Nebe, peklo, ráj* (V. Medek) a *Výhercové* (B. Stárková). Podobně na str. 26 by se E. Vila-Matas a I. Falcones neměli objevit mezi latinskoamerickými autory, když jsou oba ze Španělska, konkrétně z Barcelony; ani J. Llamazares (str. 29) není hispanoamerický autor, ale Španěl. V překladatelských medailoncích také někdy chybějí přesnější bibliografické údaje (datum vydání – např. na str. 28, kde se srovnává české vydání *Výherců* s originálem a se slovenským překladem bez uvedení dat). Na str. 28 by se dle mého názoru měla důsledně přechylovat jména ženských autorek – Nejedlá uvádí Laforet a Fortún, ale přitom na stejné str. Valdésová; koncovka -ová by měly dostat všechny, už proto, že jsou tak uvedeny v tiráži českých překladů.

Navzdory těmto dílčím drobnostem je třetí kapitola věnovaná historii překládání Julia Cortázara velmi přínosná, za nejzdařilejší považuji část 3.2 o problematice překladů, kde se zajímavě rozebírá mimo jiné obtížnost překladu názvů. (A jen drobná výtka – na str. 32 nelze neosobně napsat, že titul „byl půvabně převeden“, když to někdo musel vymyslet, v tomto případě H. Vydrová.)

Ve čtvrté kapitole ve velmi zajímavé analýze předmluv, doslovů a dobových recenzí mi chyběl odkaz na doslov H. Vydrové k výboru *Změna osvětlení* (1990), který osobně považuji za jeden z nejlepších textů o Cortázarovi, co u nás vyšly; bohužel se tu necituje ani žádná dobová recenze tohoto výboru – nejspíš proto, že recenze z divokých devadesátých jsou dnes těžko dohledatelná a většinou nejsou na internetu. Možná by si v této kapitole zasloužili

zmínku i konkrétní odpovědní redaktoři, kteří o vydání Cortázarových překladů pečovali – často jen díky jim Cortázar pronikl do edičního plánu a jejich role se také v průběhu let vyvíjela.

Ke konkrétním rozborům obsaženým v klíčové páté kapitole v podstatě nemám žádné výtky, naopak velmi oceňuji zejména srovnání Uhlířova a Machejova překladu včetně pravděpodobné hypotézy, že Machej z Uhlíře (nepřiznaně) vycházel. Občasné připomínky mám ke stylistice a příliš vyhoceným formulacím, které nejsou patřičně doloženy (už na str. 27 – Uhlíř překlad *Kronopů a zvěstí* „z politických důvodů nedokončil“ – takové tvrzení musí být nějak doloženo; podobně na str. 60 se o píše o *Nebe, peklu, ráji*, že kniha byla „velmi brzy stažena z oběhu pro podezřelé novátorství“ – to je nějaký citát? Odkud? Kdo určil, že bude stažena z prodeje? Jak víme, že důvodem bylo „podezřelé novátorství“? Důvodem mohl být i tehdy zakázaný V. Medek nebo to, že se Cortázar nepohodl s Fidelem Castrem: je potřeba tvrzení doložit).

Celkově považuji diplomovou práci za velmi pěknou: Nejedlá shrnula všechny dosavadní překlady nesnadného Cortázarova díla do češtiny, pokusila se stanovit hierarchii překladů a překladatelů, přesvědčivě srovnala převody „Pronásledovatele“ dvou generačně rozdílných překladatelů, popsala změny mezi prvním a druhým vydáním *Nebe, pekla, ráje* a přehledně je kategorizovala. Neztratila se v ohromném množství materiálu a dokázala ho zajímavě uspořádat. Práci rozhodně **doporučuji k obhajobě** a přes drobné dílčí výhrady navrhuji ji ocenit jako **výbornou**.

Praha 25. 1. 2016

PhDr. Anežka Charvátová